

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pani Moniki Bujnowskiej
pt. „Stan uzębienia a styl życia młodych dorosłych”**

1. Istotność tematyki podjętej w doktoracie

Recenzowana praca dotyczy ważnej problematyki zachowań pro- i antyzdrowotnych oraz ich wpływu na stan zdrowia zębów i przyzębia. Zdrowe białe zęby, ustawione w równych harmonijnych łukach, to we współczesnym społeczeństwie atrybut zdrowia i urody człowieka. Aspekt estetyczny jest szalenie istotny z punktu widzenia psychologii – samopoczucia jednostki i jej pewności siebie a tym samym funkcjonowania w społeczeństwie. Nie wolno jednak nam zapominać, że jama ustna to początek przewodu pokarmowego, a więc miejsce, od którego należy rozpocząć profilaktykę chorób przewodu pokarmowego i nie tylko. Rozwijająca się od wczesnego dzieciństwa próchnica, pomimo nieustannej ewolucji metod leczenia i stosowanych materiałów jest procesem długotrwałym i w konsekwencji prowadzi do powikłań pod postacią zapaleń miazgi, zgorzeli, chorób przyzębia. Jest już powszechnie wiadome, że powikłanie te mogą stać się źródłem tzw. chorób od ogniskowych. Niejednokrotnie były opisywane w literaturze przypadki zapaleń wsierdzia, opon mózgowych, nerek i innych układów, których źródłem zakażenia były ogniska zlokalizowane w zębach bądź w przyzębiu. Udowodniony jest też związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy występowaniem zaawansowanej próchnicy i chorobami przyzębia a chorobą miażdżycową i cukrzycą.

Pomimo, iż mamy tego świadomość, lansujemy zdrowy tryb życia i mówimy o tych problemach coraz szerzej i coraz częściej, wciąż stan zdrowia jamy ustnej naszego polskiego społeczeństwa pozostawia wiele do życzenia. Z ponad 90% wskaźnikiem frekwencji próchnicy u 12 – latków zajmujemy przedostatnie miejsce w Europie, pod względem chorób przyzębia u młodzieży ostatnie a znaczny odsetek ludzi bezzębnych powyżej 44 r. ż. też umiejscawia Polaków w ogonie Europy. Przytoczona statystyka pokazuje jak istotnym zagadnieniem dla społeczeństwa zajęła się Doktorantka. Wszak zdrowe zęby to nie tylko ładny uśmiech i świeży oddech, ułatwiający funkcjonowanie we współczesnym społeczeństwie. To przede wszystkim szeroko pojęta profilaktyka chorób układowych, będących przyczyną przedwczesnych zgonów, ale również znaczna poprawa jakości życia w wieku średnim a nawet w okresie późnej starości.

2. Formalna ocena manuskryptu

Przygotowana praca doktorska liczy 145 stron, 48 rycin i wykresów oraz 32 tabele. Bibliografia jest obszerna, liczy 175 pozycji z dominującą przewagą publikacji polskojęzycznych (anglojęzycznych cytowań 53) w przeważającej mierze z ostatniego 10-lecia. Praca zredagowana jest w 6 głównych częściach, w sposób klasyczny dla prac doktorskich. Na wstępie dokonano przeglądu piśmiennictwa, poruszającego problem będący przedmiotem badań Doktorantki, na zaś końcu aneks zawierający spis rycin i tabel oraz załącznik prezentujący wymagane zgody oraz narzędzia badawcze w postaci ankiet.

Cześć teoretyczna jest krótka i zawiera niezbędne informacje wprowadzające czytelnika w tematykę pracy. Autorka dokonała analizy budowy zębów i przyzębia, czynników etiologicznych wywołujących próchnicę i choroby przyzębia oraz przeglądu różnych badań nad epidemiologią frekwencji omawianych schorzeń w społeczeństwie polskim, w odniesieniu do tego jak prezentujemy się pod tym względem na tle innych krajów europejskich i świata. Zasygnalizowała i omówiła znaczenie wpływu zachowań prozdrowotnych na stan zdrowia w późniejszych latach życia oraz jakie znaczenie takie działania mają na kształtowanie się zachowań przyszłych pokoleń.

Najwięcej uwagi poświęcono omówieniu podejścia naukowego do ogólnej definicji zdrowia, związku stanu zębów i przyzębia oraz korelacji stanu tych elementów z ogólnym stanem zdrowia. Doktorantka zasygnalizowała również jak duży jest związek pomiędzy kształtowaniem zachowań prozdrowotnych u dziecka i ich wpływ na przekazywanie właściwego modelu na przyszłe pokolenia.

W rozdziale 3 Autorka stawia hipotezę główną prowadzonych badań i formułuje hipotezy szczegółowe, określa i precyzuje zmienne oraz wymienia metody, techniki i narzędzia badawcze. W sposób precyzyjny i wyczerpujący objaśnia czytelnikowi metodykę przygotowania materiału badawczego oraz sposób przeprowadzenia badań klinicznych i sondowań ankietowych.

Od strony 50 rozpoczyna się opis uzyskanych w części doświadczalnej wyników, który stanowi sedno doktoratu. Analiza wyników, komentarze występują bezpośrednio po przedstawionych wynikach pomiarowych zawartych w tabelach. Spostrzeżenia, uzyskane wyniki oraz ich odniesienie do wyników innych badaczy tego zagadnienia Autorka wyczerpująco podsumowuje na 13 stronach 5. rozdziału.

3. Ocena merytoryczna

Recenzowana praca dotyczy badań ankietowych mających na celu ocenę wpływu zachowań i nawyków młodych dorosłych w odniesieniu do badań klinicznych, będących uznanymi wskaźnikami zdrowia jamy ustnej.

Cel pracy jest jasny i zrozumiały, rozbudowany o cel praktyczny, określający chęć wykorzystania wyników badań dysertacji do zintensyfikowania działań profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie zdrowia i higieny jamy ustnej, co stanowi niewątpliwie wartość dodaną pracy.

Praca zawiera logicznie przeprowadzoną sekwencję badań prowadzących konsekwentnie do uzyskania wyczerpujących odpowiedzi na założenia badawcze pracy. Badania przeprowadzono z należytą starannością o czym świadczy liczba osób poddanych badaniom i przeprowadzonych inferencji. Doktorantka dokonując analiz posługuje się obiektywnymi wskaźnikami i zestawia je m. in. z subiektywnymi odczuciami badanych zawartych w pytaniach ankietowych.

Takie zestawienie wyników z grup badanych i odniesienie do różnych uwarunkowań psychologiczno-socjologicznych pozwoliło na wnikliwą analizę wieloczynnikowego wpływu zachowań prozdrowotnych i antyzdrowotnych na stan zdrowia jamy ustnej młodej populacji dorosłych.

Przeprowadzone badania i analiza otrzymanych wyników pozwoliły Doktorantce na sformułowanie 5 wniosków, które korespondują z celem naukowym pracy, wydają się jednak, że nie udzielają odpowiedzi w zakresie celu praktycznego, który Doktorantka postawiła sobie na wstępie dociekań nadawczych.

4. Uwagi typu edytorskiego.

Praca napisana jest starannie, niemniej wkraśli się kilka błędów, które nie wpływają jednak na wartość badawczą i merytoryczną pracy:

1' Strona 9, wers 4. od dołu: "...Zakłada dualizm świata z podziałem na sferę materialną, którą zajęły się nauki humanistyczne i sferę materialną, którą rozważają nauki przyrodnicze" Niewtajemniczony czytelnik może mieć problem z odróżnieniem sfery niematerialnej od materialnej.

2' Strona 35, wers 8.: „, Profilaktyka stomatologiczna zarówno domowa, jak i profesjonalna może znacznie zmniejszyć konieczność kosztownego i bolesnego leczenia stomatologicznego.”

Praca poświęcona jest zagadnieniu (w dużym uproszczeniu) co zrobić, aby poprawić stan zdrowia jamy ustnej naszego społeczeństwa? Jako przedstawiciel osób odpowiedzialnych za leczenie tych schorzeń ośmielię się zauważyć, że jednym z czynników negatywnych jest rozpowszechnianie stereotypów o bolesności leczenia stomatologicznego.

3' Strona 82, wers 8.: „Na podstawie analizy wyników badań stwierdzono, że największa ilość badanych zdecydowanie zgadzała się ze stwierdzeniem...”

Badania dotyczyły osób, więc chyba jednak największa „liczba” a nie „ilość” jest tu właściwą jednostką miary.

4. Ocena końcowa

Przedstawiona do recenzji praca jest spójnym dziełem, z logiczną sekwencją badań poprawnie interpretowanych. Przedstawione w recenzji drobne uwagi nie zmieniają ogólnej, pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Reasumując stwierdzam, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska ma charakter wysoce istotnych badań w zakresie analitycznego podejścia do zagadnienia. Doktorantka wykazała się umiejętnością w planowaniu, przeprowadzaniu i analizowaniu zależności pomiędzy zachowaniami indywidualnymi jednostki i społecznymi oraz wpływem tych zachowań na stan zdrowia jamy ustnej.

W mojej ocenie rozprawa spełnia ustawowe i zwyczajowe wymagania stawiane pracom doktorskim. Stawiam zatem wniosek o dopuszczenie Pani Moniki Bujnowskiej do publicznej obrony swojej dysertacji.

7561165 dr hab. n. med. Edward Kijak
lekarz dentysta
specjalista protetyki
stomatologicznej

